

MAJBURIY VA TASHABBUSLI TARZIDAGI AUDITNING XUSUSIYATLARI

Turayeva Gulizahro

Gulisaton davlat universiteti dotsenti

Jalolov Samandar

Gulisaton davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: *ushbu tezisdagi majburiy va tashabbusli tarzidagi auditning iqtisodiy mohiyati, ularning o'ziga xos xususiyatlari hamda amaliy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, auditning ushbu turlarining maqsadi, o'tkazilish asoslari, qo'llanish doirasi va boshqaruv tizimidagi roli tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *majburiy audit, tashabbusli audit, auditorlik tekshiruv, moliyaviy hisobot, auditorlik xulosasi*

Аннотация: *В данной работе рассматривается экономическая сущность обязательных и профилактических аудитов, их специфические особенности и практическое значение. Также анализируются цель, основания для проведения, сфера применения и роль этих видов аудита в системе управления.*

Ключевые слова: *обязательный аудит, профилактический аудит, аудиторская проверка, финансовая отчетность*

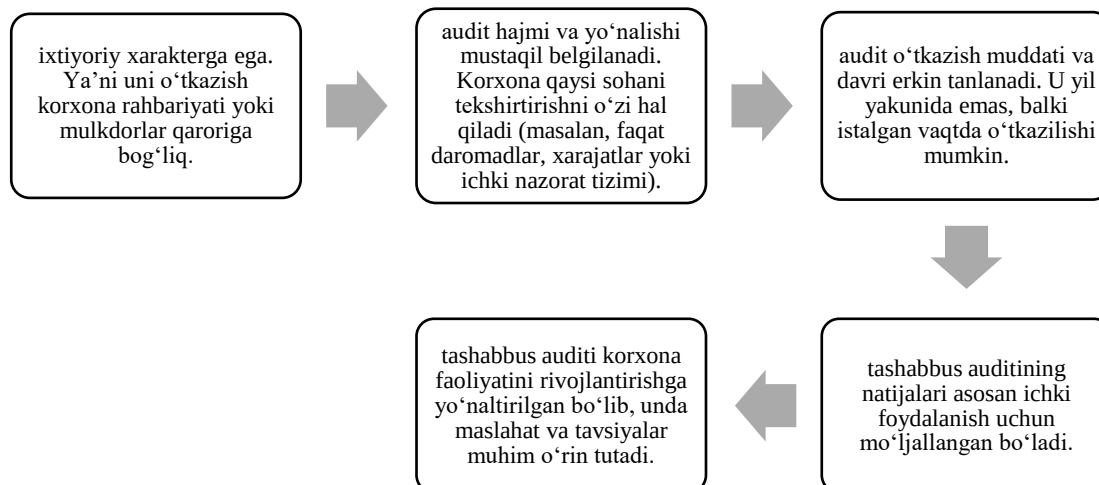
Annotation: *this thesis covers the economic essence of mandatory and proactive audits, their specific features and practical significance. Also, the purpose, basis for conducting, scope and role of these types of audits in the management system are analyzed.*

Keywords: *mandatory audit, proactive audit, audit review, financial reporting, audit report, internal control, external control.*

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining shaffofligi, moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bunday sharoitda korxonalar moliyaviy hisobotlarining ishonchliligi, hisob-kitoblarning to'g'ri yuritilishi hamda qonunchilik talablariga rioya etilishi ustidan mustaqil nazoratni amalga oshirish zarurati ortib bormoqda. Mazkur vazifalarni bajarishda audit tizimi muhim o'rin egallaydi. Audit korxona faoliyatini xolis baholash, moliyaviy xatolarni aniqlash va boshqaruv qarorlarini takomillashtirishga xizmat qiluvchi samarali mexanizmdir. Audit amaliyotida majburiy va tashabbusli audit turlari alohida ahamiyatga ega.

Majburiy audit - bu amaldagi qonunchilik talablariga muvofiq ayrim korxona va tashkilotlarda majburiy ravishda o'tkaziladigan auditorlik tekshiruvidir. Ushbu audit turi, odatda, aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari, investitsiya fondlari, yirik korxonalar hamda davlat ulushi mavjud bo'lgan subyektlarga nisbatan qo'llaniladi. Majburiy auditning asosiy maqsadi korxonaning moliyaviy hisobotlari haqqoniyligini mustaqil baholash, investorlar, kreditorlar va davlat organlari manfaatlarini himoya qilishdan iborat. Tashabbusli audit esa korxona rahbariyati, mulkdorlar, investorlar yoki boshqa manfaatdor shaxslarning ixtiyoriy qaroriga asosan o'tkaziladigan auditorlik tekshiruvidir. Ushbu audit turi qonunchilik talabi asosida emas, balki ichki ehtiyojdan kelib chiqib tashkil etiladi. Masalan, korxona faqat debitorlik qarzlari holatini tekshirtirishi, ichki nazorat tizimini baholatishi yoki alohida davr bo'yicha moliyaviy natijalarni tahlil qildirishni so'rashi mumkin. Tashabbus auditining majburiy auditdan farqli bo'lgan asosiy xususiyatlari mavjud:

1-rasm Tashabbus auditioning o'ziga xos xususiyatlari

Majburiy va tashabbusli auditning umumiy jihatlari ham mavjud. Har ikkala audit turi mustaqillik, xolislik, professionallik va maxfiylik tamoyillariga asoslanadi. Auditor tekshiruv davomida amaldagi standartlarga rioya etishi, dalillarga asoslangan xulosa berishi hamda aniqlangan kamchiliklar yuzasidan tavsiyalar ishlab chiqishi lozim. Shu bilan birga, audit natijalari korxona faoliyatining shaffofligini oshirishga, moliyaviy xavflarni kamaytirishga va investorlar ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, majburiy va tashabbusli tarzdagi audit xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini samarali nazorat qilish hamda moliyaviy intizomni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Majburiy audit qonunchilik talablari asosida amalga oshirilib, moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligini tasdiqlash va tashqi manfaatdor tomonlar ishonchini ta'minlashga xizmat qiladi. Tashabbusli audit esa korxona rahbariyati yoki mulkdorlar tashabbusi bilan o'tkazilib, ichki boshqaruvni takomillashtirish, xatolarni bartaraf etish va istiqboldagi

rivojlanish yo'nalishlarini belgilashda muhim vosita hisoblanadi. Natijada auditning har ikki turi korxonalarda shaffoflikni oshirish, moliyaviy xavflarni kamaytirish va boshqaruv samaradorligini yuksaltirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi. "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. Auditorlik faoliyatining milliy standartlari. – Toshkent, 2020.
3. Do'smurotov R.D. Moliyaviy nazorat va audit. – Toshkent, 2016
4. Fayziyev Sh.N., Do'smurotov R.D., Karimov A.A., Qo'ziev I.N., Avloqulov A.Z. Audit: darslik. – Toshkent: TMI, 2014.
5. Karimov A.A., Islomov F.R., Avloqulov A.Z. Xalqaro audit. Darslik: T-2024 yil 168-bet.
6. Nurumbetova, S. A. (2021). Ishni sudga qadar yuritish bosqichida ekspertiza xulosalarini baholash. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(10), 1110-1115.
7. Allarovna, N. S. Criminal-legal Description of Crimes Related to Extremism. *World Bulletin of Management and Law*, 30, 5-7.
8. Zulfiya, D. (2022). Sog'lom turmush tarzini shakllantirishda sog'lomlashtiruvchi texnologiyalar. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 697-700.
9. Декхамбаева, З. (2024). Zamonaviy ta'limni jismoniy tarbiya va sport vositasida takomillashtirish. *Наука и инновации*, 1(1), 70-7.
10. Abubakirovna, D. Z. (2023). Social adaptation of children in kindergarten of preschool age. *Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research*, 1(9), 76-79.

11. Najmutdinova, D. K., Kamilova, I. A., & Umarov, A. R. (2023). Pelvic Organ Prolapse, Methods of Surgical Correction of Pelvic Organ Prolapse, Literature Review. Central Asian Journal of Medical and Natural Science, 4(1), 16-19.
12. Kamilova, I. A., Pakhomova, J. E., & Nadjmutdinova, D. K. (2020). Analysis of the role of 1G/2G polymorphism in the MMP1 gene in the development and clinical course of cervical intraepithelial neoplasia. European Journal of Molecular and Clinical Medicine, 7(2), 850-859.
13. Nazhmutdinova, D., Kamilova, I., & Shukurova, U. (2022). The role of molecular genetic markers in the clinical course of cervical intraepithelial neoplasia. J. Educ. Sci. Med, (2), 17-19.
14. Kamilova, I. A. (2020). Individual prediction of the development of cervical intraepithelial neoplasia in women to medical and social risk factors. Toshkent tibbiyot akademiyasi axborotnomasi,(1), 112-115.
15. Abdurasulovna, K. I., & Oybekovna, K. S. (2025). Predicting preeclampsia in early pregnancy. France-scientific review of the problems and prospects of modern science and education, 1(4), 23-26.